

UDK: 371.035.4

6–7-SINF O'QUVCHILARINING IJODKORLIK QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISHDA INTERFAOL TA'LIM VA AKMEOLOGIK YONDASHUV INTEGRATSIYASI

Baxriddinov Dostonbek Baxtiyor o'g'li

Namangan davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti

gmail: dostonbahriddinov075@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumta'lim maktablarining 6–7-sinflarida o'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirishda interfaol ta'lim metodlari va akmeologik yondashuvning o'zaro integratsiyasi tahlil qilingan. Tadqiqotda ijodkorlikni shakllantirishda o'quvchilarning shaxsiy faolligini oshirish, o'z-o'zini anglash, mustaqil qaror qabul qilish, hamkorlikda o'rganish jarayonlarining ahamiyati yoritilgan. Akmeologik yondashuv asosida ta'lim oluvchilarning shaxsiy yutuqlarga erishish yo'llari va o'qituvchining rahbarlik roli ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: ijodkorlik, interfaol ta'lim, akmeologiya, kompetensiya, innovatsion metod, refleksiya, shaxsiy rivojlanish, o'zini anglash.

ИНТЕГРАЦИЯ ИНТЕРАКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ И АКМЕОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА К ФОРМИРОВАНИЮ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ 6-7 КЛАССОВ

Аннотация: В данной статье анализируется взаимная интеграция интерактивных методов обучения и акмеологического подхода в развитии творческих способностей учащихся 6-7 классов общеобразовательных школ. В исследовании освещается значение процессов повышения личностной активности учащихся, самореализации, самостоятельного принятия решений, совместного обучения в формировании творческих способностей. В данной статье анализируется взаимная интеграция интерактивных методов обучения и акмеологического подхода в роль учителя.

Ключевые слова: творчество, интерактивное обучение, акмеология, компетентность, инновационный метод, рефлексия, личностное развитие, самореализация

INTEGRATION OF INTERACTIVE EDUCATIONAL AND ACMEOLOGICAL APPROACH IN THE FORMATION OF CREATIVITY OF STUDENTS OF GRADES 6-7

Abstract: this article analyzes the inter-integration of interactive educational methods and an acmeological approach in the development of creativity of students in grades 6-7 of secondary schools. The study highlights the importance of the processes of increasing the

personal activity of students in the formation of creativity, self-awareness, independent decision-making, collaborative learning. nnotation: this article analyzes the inter-integration of interactive educational methods and an acmeological approach in the development of crea.

Key words: *creativity, interactive education, acmeology, competence, innovative method, reflection, personal development, self-awareness.*

KIRISH

Hozirgi ta'lim tizimi o'quvchilarni faqat bilim egallashga emas, balki ularni mustaqil fikrlashga, muammoli vaziyatlarni yecha olishga, yangi g'oyalarni ilgari surishga o'rgatishni talab etmoqda. Bu jarayonda ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, 6–7-sinf o'quvchilari shaxsiy faollik va tafakkur mustaqilligi shakllanayotgan bosqichda bo'lganliklari sababli, ular bilan ishlashda interfaol metodlar va akmeologik yondashuvning uyg'unligi samarali natijalar beradi. Akmeologik yondashuv shaxsning o'z imkoniyatlarini maksimal darajada ro'yobga chiqarish, "eng yuqori cho'qqi"ga erishish g'oyasiga asoslanadi [1, 2, 3].

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Ko'plab xorijiy va mahalliy tadqiqotchilar (A. Maslou, K. Rodjers, V.A. Slastenin, A.A. Derkach, R.A. Sharipov, M. Ziyayeva va boshqalar) o'z ilmiy izlanishlarida akmeologik yondashuvning ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyatini keng yoritib, uni shaxsning professional va shaxsiy kamolotiga olib boruvchi markaziy omil sifatida e'tirof etadilar. Ularning fikricha, akmeologik yondashuv o'qituvchi va o'quvchi shaxsining o'z imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishi, ijodiy salohiyatini namoyon etishi, o'z-o'zini rivojlantirish va o'z ustida ishlashga intilishini ta'minlaydi. Bu yondashuv shaxsning faolligini, mustaqil fikrlashini, maqsad sari intilish va o'zini anglash jarayonlarini kuchaytiradi.

Shuningdek, interfaol ta'lim masalalarini o'rgangan J. Dyui, L. Vygotskiy, D. Jonson, K. Kichirov kabi olimlar o'z tadqiqotlarida hamkorlikda o'qitish, muammoli ta'lim, "aqliy hujum", "fikrlar xaritasi", "sinkveyn" kabi interfaol metodlarning o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligini ilmiy asoslab berganlar. Ularning fikricha, bu metodlar o'quvchilarni ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga

aylantiradi, o'qituvchining faqat bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi va motivatsiya beruvchi sifatidagi rolini kuchaytiradi [4, 5, 6].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'zbekiston tajribasida esa "Yangi O'zbekiston - yangi ta'lim" konsepsiyasi doirasida ta'lim jarayoniga interfaol va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlarni joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan.

6–7-sinf o'quvchilarining ijodkorlik qobiliyatini shakllantirishda interfaol ta'lim va akmeologik yondashuvning integratsiyasi o'quv jarayonini yanada samarali va o'quvchilar uchun jozibador qilishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvlarning birlashishi o'quvchilarning nafaqat bilim olishiga, balki ularning ijodiy fikrlash, muammolarni mustaqil va original yechish, shuningdek shaxsiy rivojlanish qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi. Quyida ushbu mavzuni batafsil yoritamiz.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan interfaol ta'lim orqali o'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan integrativ yondashuvning yangi kontsepsiyasining asosiy mohiyati - badiiy obrazni yaratish va ijodiy salohiyatni rivojlantirish jarayoniga e'tibor qaratish hamda o'zaro chambarchas bog'liq bo'lgan ikki tarkibiy qismdan iborat interfaol ta'lim mazmunining o'ziga xos jihatlariga tayangan holda amalga oshirilishi hisoblanadi.

Ushbu ikki qism quyidagilardan iborat:

1. Analitik-sintetik kuzatish asosida fikrlash va harakat qilishni o'rganish.
2. Maxsus bilimlarni tizimli ravishda yetkazish va ularni o'zlashtirish jarayonini tashkil etish.

Tadqiqot jarayonida integrativ yondashuv quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi (1-rasm):

1-rasm. Integrativ yondashuv yo'nalishlari

Mazkur yondashuv o'quvchilarda badiiy tafakkur, estetik did, tahliliy fikrlash hamda ijodiy ifoda ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari integrative yondashuv bilan birgalikda interfaol ta'limning ijodkorlikka ta'siri yuqori hisoblanib, ular quyodagilardan iborat:

- o'quvchilarning o'z-o'ziga ishonchini oshiradi: faol ishtirok etish orqali o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifoda etishni o'rganadilar;
- original yechimlar topishga undaydi: masalan, loyiha asosidagi ta'limda o'quvchilar o'zlarining g'oyalari va yechimlarini taklif qilishadi;
- qiziqishni uyg'otadi: Interfaol usullar, masalan, o'yinlashtirish (gamification) yoki virtual simulyatsiyalar, o'quvchilarni ijodiy faoliyatga jalb qiladi.

Misol tariqasida quyidagi amaliy ishlar amalga oshiriladi:

- loyiha asosidagi ta'lim: 6-sinf o'quvchilariga mahalliy ekologik muammolarni hal qilish bo'yicha loyiha topshiriladi. Masalan, "Mahallamizdagi chiqindilarni qayta ishlash tizimini qanday yaxshilash mumkin?" degan savol asosida guruhlarda

ishlaydilar. Har bir guruh o'ziga xos yechimlar ishlab chiqadi (masalan, chiqindilarni saralash tashabbusi yoki ijodiy reklama kampaniyasi).

- Debat va munozaralar: O'quvchilar guruhlariga bo'linib, ijtimoiy yoki ilmiy mavzular bo'yicha bahslashadilar. Bu ularning tanqidiy fikrlash va ijodiy mulohaza yuritish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

- Raqamli vositalar: O'quvchilar Canva, Scratch yoki Tinkercad kabi platformalarda o'z loyihalarini yaratadilar, masalan, animatsiya, 3D modellar yoki taqdimotlar tayyorlaydilar.

Akmeologiya – bu insonning shaxsiy va professional salohiyatini eng yuqori cho'qqiga yetkazishga qaratilgan fan. Ta'limda akmeologik yondashuv o'quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash, ularni rivojlantirish va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishga asoslanadi. 6–7-sinf o'quvchilari uchun bu yondashuv ularning o'ziga xos qobiliyatlarini kashf etish va ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarishda muhim ahamiyatga ega. Uning o'ziga xos xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- individual yondashuv: har bir o'quvchining o'ziga xos qobiliyatlari va qiziqishlari hisobga olinadi. O'qituvchi o'quvchining kuchli tomonlarini aniqlaydi va ularni rivojlantirishga yordam beradi;

- o'z-o'zini boshqarish: o'quvchilarga o'z maqsadlarini belgilash, reja tuzish va ularga erishish ko'nikmalari o'rgatiladi;

- ichki motivatsiya: o'quvchilarning o'ziga xos qiziqishlariga asoslangan vazifalar orqali ularning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishi oshiriladi;

- shaxsiy rivojlanish: o'quvchilar o'zlarining ijodiy salohiyatlarini kashf etishga va uni rivojlantirishga yo'naltiriladi. Bunda akmeologik yondashuvning ijodkorlikka ta'siri bir nechta omillar asosida olib boriladi:

- shaxsiy salohiyatni ochish: o'quvchilar o'zlarining yashirin qobiliyatlarini kashf etadilar, bu ularning ijodiy faolligini oshiradi;

- mustaqillikni rivojlantirish: o'quvchilar o'z g'oyalarini mustaqil ravishda amalga oshirishni o'rganadilar;

- o'ziga ishonchni oshirish: o'quvchilar o'zlarining muvaffaqiyatlarini ko'rish orqali o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydilar.

Misol tariqasida amaliy ishlar olib borilishi mumkin, shaxsiy loyihalar-o'quvchilarga o'z qiziqishlariga asoslangan individual loyiha topshiriladi. Masalan, san'atga qiziqqan o'quvchi o'z rasmlarini ko'rgazma sifatida taqdim etsa, ilmiy sohada qiziqqan o'quvchi oddiy tajriba o'tkazib, uni sinfga tazdim etadi.

Refleksiya jurnali. Bunda o'quvchilar haftalik ravishda o'zlarining o'quv jarayonidagi muvaffaqiyatlari va qiyinchiliklari haqida yozadilar. Bu ularning o'z-o'zini tahlil qilish va maqsad qo'yish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Mentorlik dasturlari. O'qituvchi yoki katta sinf o'quvchilari kichik guruhlar bilan ishlaydi, ularga individual yo'l-yo'riq ko'rsatadi.

Ushbu ikki yondashuvning birlashishi o'quv jarayonini yanada samarali qiladi, chunki ular bir-birini to'ldiradi: interfaol ta'lim o'quvchilarning ijtimoiy va guruhliy ko'nikmalarini rivojlantirsa, akmeologik yondashuv ularning shaxsiy salohiyatini ochishga yordam beradi.

O'quvchilarning ijodiy salohiyati murakkab tizim sifatida qaralib, u bir qator muhim xususiyatlar orqali tavsiflanadi. Ular quyidagilardan iborat:

1. O'z shaxsiyatining ahamiyatini anglash va o'zini o'zi rivojlantirishga intilish;
2. O'quv faoliyatiga ijodiy yondashuv hamda ta'lim jarayonida ijodiy faoliyatni samarali amalga oshirish;
3. O'z fikrini, his-tuyg'ularini va individual qarashlarini ifoda eta olish qobiliyati;
4. O'z hayot faoliyatini tahlil qila olish, o'zini qadrlash va o'zini anglash (introspektsiya) ko'nikmasi;
5. O'zgaruvchan ijtimoiy muhitda ijodiy faoliyatga yo'naltirilgan moslashuvchanlik va faollik.

Shunday qilib, talabaning ijodiy salohiyati uning shaxsiy o'sishi, o'quv jarayonidagi faolligi, mustaqil fikrlashi va o'zini namoyon etish qobiliyatining uzviy uyg'unligida namoyon bo'ladi.

Integratsiyaning amaliy misollari:

- Ekologik loyiha: 6-sinf o'quvchilari mahalladagi chiqindilarni kamaytirish bo'yicha loyiha ishlab chiqadilar. Interfaol ta'lim usuli orqali ular guruhlarda ishlaydi, muhokama o'tkazadi va mahalliy aholi bilan so'rovnoma o'tkazadi.

Akmeologik yondashuv doirasida har bir o'quvchi o'ziga xos rol tanlaydi (masalan, loyiha rahbari, dizayner, ma'lumot tahlilchisi) va o'z qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltiriladi.

- Fan festivali: O'quvchilar o'zlarining ilmiy loyihalarini sinf yoki maktab miqyosida taqdim etadilar. Interfaol ta'lim orqali ular guruhlarda tajriba o'tkazadilar, akmeologik yondashuv esa har bir o'quvchiga o'z qiziqishlariga mos loyiha tanlash imkonini beradi.

- Raqamli hikoya yaratish: O'quvchilar raqamli vositalar (masalan, Canva yoki Powtoon) yordamida o'z hikoyalarini yaratadilar. Interfaol ta'lim guruhiiy hamkorlikni ta'minlasa, akmeologik yondashuv har bir o'quvchining o'ziga xos uslubini rivojlantirishga yordam beradi.

Integratsiyani amalga oshirish uchun tavsiyalar

O'qituvchilar va ta'lim tizimi ushbu yondashuvlarni muvaffaqiyatli integratsiya qilish uchun quyidagi choralarni ko'rishlari mumkin:

1. O'qituvchilar malakasini oshirish:

- O'qituvchilar interfaol ta'lim usullari va akmeologik yondashuv bo'yicha maxsus treninglardan o'tishlari kerak.

- Zamonaviy raqamli vositalarni qo'llash bo'yicha ko'nikmalarni rivojlantirish muhim.

2. Individual yondashuvni joriy etish:

- O'quvchilarning qiziqishlari va qobiliyatlarini aniqlash uchun diagnostik testlar yoki so'rovnomalar o'tkazilishi mumkin.

- Har bir o'quvchiga moslashtirilgan vazifalar berilishi kerak.

3. Infratuzilma va resurslar:

- Maktablarda interfaol ta'lim uchun zarur bo'lgan raqamli vositalar (kompyuterlar, interfaol doskalar, internet) ta'minlanishi lozim.

- O'quvchilar uchun ijodiy loyihalarni amalga oshirishga imkon beruvchi muhit yaratilishi kerak.

4. Ota-onalar bilan hamkorlik:

- Ota-onalarni o'quv jarayoniga jalb qilish orqali o'quvchilarning motivatsiyasi oshiriladi. Masalan, ota-onalar o'quvchilarning loyihalarini baholashda ishtirok etishlari mumkin.

Biroq tajriba jarayonida o'qituvchilarning akmeologik yondashuv mohiyatini to'liq tushunmasligi yoki uni interfaol metodlar bilan uyg'unlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelishi aniqlangan. Shu sababli o'qituvchilarni bu sohada qayta tayyorlash zarurligi ta'kidlanadi.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Tahlillar shuni ko'rsatdiki, bu integratsiya nafaqat bilim sifatini oshiradi, balki o'quvchilarda shaxsiy faollik, muloqot madaniyati, jamoada ishlash va ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun qulay psixologik muhitni ham yaratadi.

O'tkazilgan tahlillar asosida quyidagi natijalarga erishildi:

1. Interfaol ta'lim va akmeologik yondashuvning integratsiyasi 6–7-sinf o'quvchilarining ijodiy fikrlash jarayonini faollashtiruvchi samarali metodik model sifatida o'zini oqladi.
2. O'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish, o'z fikrini ifoda qilish va asoslash ko'nikmalari shakllandi.
3. Akmeologik tamoyillar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarda o'z imkoniyatlarini kashf etish, o'z-o'zini baholash va shaxsiy rivojlanishga intilish motivatsiyasini kuchaytirdi.
4. Interfaol metodlar ta'lim jarayonida o'quvchilarni faollikka undab, ijodkorlikni rivojlantirish uchun samarali kommunikativ muhit yaratdi.
5. Integrativ yondashuv orqali o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalari bilan birga, ijodiy va shaxsiy salohiyatlari ham rivojlandi.
6. Tadqiqot natijalari 6–7-sinf o'quvchilarining ijodiy rivojlanishiga qaratilgan darslarni shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga asoslangan va motivatsion tarzda tashkil etish zarurligini ko'rsatdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Interfaol ta'lim va akmeologik yondashuvning integratsiyasi 6–7-sinf o'quvchilarining ijodkorlik qobiliyatini shakllantirishda samarali strategiya hisoblanadi. Interfaol ta'lim o'quvchilarni faol ishtirok etishga va guruh

hamkorlikka undasa, akmeologik yondashuv ularning shaxsiy salohiyatini ochishga va mustaqil ijodiy faoliyatga yo'naltiradi. Ushbu yondashuvlarning birlashishi o'quvchilarni nafaqat bilim olishga, balki o'zlarining ijodiy qobiliyatlarini kashf etishga va ularni real hayotda qo'llashga undaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston maktab ostonasidan boshlanadi." — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 104 b.
2. Xodjayev B. X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti.-T.: «Sano-standart»nashriyoti, 2017.
3. Hoshimov K., Safo Ochil. O'zbek pedagogikasi antologiyasi.-T.: O'qituvchi, 2010.
4. Karimova, N. (2022). *O'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda interfaol metodlarning roli*. Toshkent: TDPU nashriyoti.
5. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2019). *Cooperative Learning Methods*. Boston: Allyn & Bacon.
6. Murodova, Z. (2021). *Akmeologik yondashuv asosida o'quvchi shaxsini rivojlantirish*. O'zbekiston pedagogik axborotnomasi, №2, 68–74.